

animoji

emoji utformad efter en persons ansikte

När Apple lanserade Iphone X var den då nya funktionen animojis en självklar höjdpunkt. Med hjälp av frontkameran kunde du styra en rad animerade figurer i 3D enbart med hjälp av dina ansiktsrörelser. Nu har det här utvecklats med det som kallas memoji, figurer som liknar dig.

Mobil 29 januari 2019

Kommentar: Animoji är ett teleskopord bildat till animated emoji.

antivaxxare

person som av rädsla för negativa konsekvenser motsätter sig vaccinering

En tysk studie visar att personer som besöker en antivaccinationswebbplats i bara 5–10 minuter är mer benägna att efteråt uttrycka skepsis inför vacciner. Samlingsbeteckningen ”antivaxxare” består ofta av skeptiska, konspiratoriska och oroliga föräldrar.

Illustrerad Vetenskap 25 juli 2019

artdöden

den storskaliga utplåningen av djur- och växtarter under människans tidsålder

Klimatförändringarna och artdöden hänger ihop. En varmare medeltemperatur hotar många djurarter. Men ibland finns det uppenbara konflikter. En sådan är framställandet av biobränsle, som i sig är bra för klimatet, men som på vissa håll i världen kräver gödnings- och bekämpningsmedel som sedan kan ha negativa ekologiska effekter.

Dalarnas Tidningar 14 maj 2019

Kommentar: Artdöden används i bestämd form om arter som försvinner på grund av klimatförändringar i modern tid.

ASMR

sensorisk stimulering som skapar välbehag hos lyssnaren

ASMR är en förkortning för autonomous sensory meridian response och sägs stimulera tittarnas sinnen via ljud som försiktiga viskningar, prassel, knackningar och tuggande. Fenomenet syns i miljontals små filmer på bland annat Youtube.

Sveriges Television 30 oktober 2019

Kommentar: Hjärnorgasm används i samma betydelse.

aspludd

ludd bestående av snöliknande frön från asp

Det har knappast undgått någon, det vita aspluddet som har flugit runt i luften och lagt sig som snö på marken de senaste veckorna. Men när fröna nu har börjat lägga sig och gro i många trädgårdar ställer de till problem.

Land 4 juni 2019

benim

jag, mig

Svenskan verkar ha fått ett nytt pronomen för den som vill uttrycka traditionell manlighet, makt och styrka: benim (med betoningen på e). Ordet är dock knappast gångbart överallt, och hörs än så länge mest i raptexter där det betyder ’jag’.

Svenska Dagbladet 9 november 2019

Kommentar: Ordet benim är inlånat från turkiskan, där benim är genitivform av ’jag’ och betyder ’min, mitt’. Benim används också i olika utrop, bland annat i betydelsen ’det är jag’. Det är troligen detta bruk av benim som har lånats in i svenskan. Pronomenet används ofta av personer som refererar till sig själva på ett självförhärligande sätt.

beteendedesign

utformning av närmiljö för att främja ett visst beteende

Vidare finns det oändligt många fler exempel på hur beteendedesign kan få konsumenter att fatta nya klokare beslut – allt från att sälja svarta bönor bredvid köttfärsen tillsammans med en lapp som påminner kunderna om att det är möjligt att minska sin köttkonsumtion genom att blanda ut köttfärsen med bönor till att placera vindruvorna vid kemikaliehyllan.

Hallandsposten 21 augusti 2019

Kommentar: Det samhällsförändrande syftet med beteendedesign kallas ofta nudging eller puffning med verb som knuffa eller puffa.

cybersoldat

försvaranställd inriktad på att bekämpa digitala hot från främmande makt och terroristorganisationer

Under nästa höst kommer också de första svenska så kallade cybersoldaterna att börja sin värnplikt. Tanken är att i ett första pilotprojekt utbilda runt 30 värnpliktiga i att möta cyberhotet från främmande makt.

Ny teknik 13 juni 2019

deepfake

video, bild eller ljud där innehållet manipulerats på ett sätt som gör förvanskningen svår att upptäcka

Deepfakes, förfalskade videor som framställs med hjälp av maskininlärning, är på frammarsch. I en deepfake-video kan en person se ut att säga saker han eller hon aldrig sagt i verkligheten, och förfalskningen är så trovärdig att tittaren tror det är på riktigt.

Svenska Dagbladet 10 oktober 2019

Kommentar: Deepfake är ett teleskopord bildat till deep learning och fake.

deplattformering

aktion riktad mot exempelvis nättjänster och mötesarrangörer som syftar till att frånta opinionsbildare inkomstkällor och möjligheten att sprida sina åsikter

Rapparen och komikern Anton Magnusson alias Mr Cool tillsammans med komikern Simon Gärdenfors har råkat uppmärksammas för att inte vara roliga på rätt sätt enligt somliga. Detta har lett till så kallad deplattformering, där en kritisk massa människor kontaktat deras uppdragsgivare och fått dem avbokade från arrangemang.

Expressen 13 juni 2019

Kommentar: Översättningslån bildat till engelskans deplattformering. Även avplattformering förekommer.

digital tvilling

digital avbildning av ett verkligt fenomen som gör det möjligt att utföra tester i datormiljö som om det vore i verkligheten

Forskarlaget försöker därför ta prover och samla in information om en patients gener för att i datorn bygga upp en digital tvilling av patienten. På datatvillingen kan sedan tusentals mediciner testas för att få fram den medicin eller den kombination av mediciner som fungerar bäst i just det enskilda fallet.

Sveriges Television 6 september 2019

Kommentar: Översättningslån från engelskans digital twin.

dra åt helvete-kapital

sparade pengar som kan användas för att plötsligt bryta upp från en relation

Det är väldigt få som har ett rejält "dra åt helvete"-kapital. Men även en liten buffert är befriande.

Expressen 2 januari 2019

Kommentar: Dra åt helvete-pengar och fuck off-kapital används i samma betydelse.

eldost

ost som liknar halloumi och som kan grillas eller stekas

Fram till slutet av juni var halloumi vårt mest hajpade sommarkäk. Sedan delades en artikel om att Cypern, som producerar osten, minsann är värst i klassen vad gäller antibiotika till sina djur. Plötsligt la sig en död hand över halloumi. Plötsligt blev "eldosten" folklig istället.

Ölandsbladet 3 oktober 2019

Kommentar: Eldost är ett registrerat varumärke. Ostar av halloumityp kan också kallas stekost och grillost.

fimpomat

behållare för cigarettfimpas med två öppningar där varje fimp genom användarens val av öppning utgör en röst i en fråga med två svarsalternativ

För knappt två år sedan införde Göteborgs stad kampanjer för att få rökarna att fimpas rätt. Bland annat med så kallade fimpomater där rökarna kunde välja att fimpas i olika hål och samtidigt ta ställning i okontroversiella frågor som "Vem är kungen av Ullevi, Håkan Hellström eller Bruce Springsteen?"

Göteborg Direkt 8 oktober 2019

Gretaeffekten

den påverkan mot ett mer miljövänligt beteende som klimataktivisterna Greta Thunberg har inspirerat till

Vi får hoppas att Gretaeffekten – att ett 16-årigt barn faktiskt kan åstadkomma mycket mer för klimatet än vad tusentals politiker världen över lyckats med – är här för att stanna.

Tranås-Posten 12 juni 2019

grönt körfält

körfält där bara fossilfria fordon får köra

Trafikverket planerar att testa ”gröna körfält”, där bara elbilar och andra bilar som drivs av fossilfria bränslen får köra, och särskilda filer för självkörande fordon. Tanken är att de nya körbanorna ska minska trafikens klimatpåverkan och höja trafiksäkerheten.

Vi bilägare 27 augusti 2019

hjärtslagslag

lag som förbjuder abort om hjärtslag kan höras hos fostret

”Hjärtslagslagen” är en så kallad ”trigger law”, ett försök att få landets högsta domstol att kasta omkull det så kallade ”Roe mot Wade”-fallet från 1973, som slog fast att kvinnor har rätt till abort enligt USA:s konstitution. Flera andra delstater har röstat igenom liknande lagar i år, trots att de alltså strider mot ”Roe mot Wade”-fallet, i hopp om att de ska leta sig upp till högsta domstolen.

Aftonbladet 8 juli 2019

Kommentar: Översättningslån från engelskans heartbeat law.

hundvissla

använda värdeladdade signalord som endast uppfattas av mottagare införstådda med budskapet

Ett sätt att slippa stå för sina ställningstaganden är att skriva ut dem mellan raderna, formulera sig så vagt som möjligt och låta läsarna själva tolka in det osagda. I en politisk kontext kallas det här för att hundvissla. En politiker eller opinionsbildare som gör det använder sig av särskilt laddade ord eller uttryck som, precis som ultraljuden i en hundvissla, kommer att plockas upp av den tänkta målgruppen även om andra inte kan höra dem.

Folkbladet Östergötland 19 april 2019

hybridkrig

krig som förs i det dolda utan en väpnad konflikt

Det talades också om så kallade hybridkrig, där falska informationskampanjer och cyberattacker är några av de metoder som används för att göra skada på ett land.

Säffle-Tidningen 10 augusti 2019

ikigai

upplevelse av att tillvaron är meningsfull

Ett tvärsnitt mellan ens passion, vad man är bra på, vad världen behöver och vad man kan få betalt för att göra. Finner man det så har man hittat sin ikigai – ett japanskt koncept som betyder ”meningen med att finnas till”.

Dagens Nyheter 26 januari 2019

Kommentar: Inlånat från japanskan.

immersiv

uppslukande, omslutande

Jag vill ge berättandet en ny form. Precis som filmen öppnade en möjlighet för de historier jag ville berätta, så gör den nya tekniken det nu. Immersiva upplevelser kan skapa känslor på ett helt annat sätt, säger han.

Göteborgs-Posten 30 juni 2019

Kommentar: Inlånat från engelskans immersive. Ordet används ofta i uttryck som immersiv teknik och immersiv upplevelse.

klimatdiktatur

mandat för internationell organisation att fatta överstatliga beslut i klimatfrågan

Det pratas om att världen behöver en klimatdiktatur för att verkligen få fart på omställningen och minska utsläppen. Och visst, demokratins kvarnar mal ofta långsammare än när en enskild person pekar med hela handen.

Svenska Dagbladet 24 april 2019

klimatnödläge

tillstånd som kräver omedelbara åtgärder för att motverka klimatförändringar

Runt hundra städer har utlyst ett så kallat klimatnödläge. Syftet är att erkänna allvaret i klimatförändringen och att agera därefter.

TT 14 oktober 2019

klimatstrejk

protestaktion för att skapa uppmärksamhet för behovet av klimatfrämjande åtgärder

Årets bilsalong stördes också av Greta Thunbergs världsomspännande klimatstrejk då tusentals demonstranter protesterade utanför salongen under den sista öppna helgen. Protesterna visade tydligt på spänningarna i Tyskland mellan bilindustrin och miljörelsen.

Teknikens Värld 10 oktober 2019

källtillit

förtroende för etablerade medier och andra källor som strävar efter opartiskhet och saklighet

Det är angeläget att använda källkritiken för att känna källtillit och tryggt veta hur man finner forskning, fakta och nyhetskällor att lita på.

Blankspot 5 september 2019

lågaffektivt bemötande

pedagogisk metod där vuxna inte ska konfrontera utåtagerande barn utan i stället mana till lugn

Lågaffektivt bemötande betyder ungefär att man inte ska konfrontera eller ingripa mot utåtagerande elever utan backa och vänta på att eleven lugnar sig och ändrar sitt beteende.

Smålandsposten 23 oktober 2019

menkonst

konstnärligt verk som utmanar normer och tabun

Det slagfärdiga begreppet menkonst betecknar väl numer all slags feministisk konst som ställer lite krav på konstkonsumenten.

Arbetsbladet 12 oktober 2019

Kommentar: Menkonst används inte enbart om konst som skildrar just menstruation eller där mensblod används som konstnärligt material. Menkonst används numera även om verk som anses bryta mot etablerade normer för vad som kan anses vara god smak.

nattborgmästare

person ansvarig för att främja nöjeslivet i samråd med berörd kommun

Amsterdam var först och har haft en nattborgmästare sedan 2012, sedan har andra städer följt efter. En nattborgmästare kan fungera som en medlande länk vid konflikter, berättar Adrian Tonon och poängterar vikten av att alla berörda parter – som fastighetsägare, grannar och klubbägare – för en dialog med varandra.

Sveriges Radio 12 september 2019

Kommentar: Översättningslån bildat till engelskans night mayor.

popcornhjärna

tillstånd där hjärnan samtidigt ställs inför flera olika sinnesintryck, till exempel vid användning av mobiltelefon

Våra förfäder behövde vara alerta för att snabbt reagera på hot i omgivningen. Minsta lilla distraktion kunde innebära en fara, och därför gällde det att inte missa något – att vara lätt disträherad var en förutsättning för att överleva. Hjärnan ser därför till att motivera oss med kickar av lyckohormonet dopamin när vi multitaskar. En popcornhjärna var toppen att ha för några tusen år sedan, men våra gamla styrkor förvandlas lätt till sårbarheter i ett modernt samhälle.

Amelia 1 april 2019

sharenting

föräldrars delning av bilder på sina barn i sociala medier utan att samtycke har inhämtats

De senaste månaderna har begreppet sharenting diskuterats flitigt. Startskottet var en konflikt mellan Gwyneth Paltrow och hennes dotter Apple, efter att mamman delat en bild på dottern utan dotterns medgivande.

Sveriges Television 3 september 2019

Kommentar: Sharenting är ett teleskopord bildat till engelskans sharing och parenting.

smygflyga

flyga utan att berätta om valet av färdmedel då flygets klimatavtryck kan vara skambelagt

Flygskam och smygflyga är två nya uttryck som tillkommit genom den debatt som förts angående flygets klimatpåverkan.

Flygskammen har blivit så stor att många som ändå väljer flyget inte längre lägger ut bilder från avgångshallar, ankomsthallar eller flygresan, därav uttrycket smygflyga.

Gotlands Tidningar 17 april 2019

syssna

lyssna med synen

Vad är mest sant? Vilka slutsatser ska man dra av all statistik och siffror? Vem ska jag syssna på egentligen?

Dövas Tidning 6 september 2018

Kommentar: Syssna är ett teleskopord bildat till se och lyssna. Det används främst bland döva och hörselskadade och deras anhöriga. Med hjälp av ordet syssna vill man markera att lyssnande för teckenspråkiga kräver en särskild uppmärksamhet via synen.

tågskryta

stoltsera med att av miljöskäl resa med tåg i stället för flyg

Hindrar flygskammen dig från att resa bort i sommar? Tågskryter du gärna i sociala medier? Klimathotet har ändrat svenskarnas resvanor. Numera är det status att fira hemester.

TTELA 12 juli 2019

växtbaserat kött

vegetabiliskt livsmedel som efterliknar kött till smak, utseende och konsistens

De senaste åren har en kapplöpning pågått i USA gällande vilket företag som kan tillverka det bästa växtbaserade "köttet". Ett av dessa företag har nu nått Gästrikland med sina växtbaserade hamburgerbiffar – men vägen hit har varit lång.

Gefle Dagblad 20 augusti 2019

Kommentar: Översättningslån från engelskans plant-based meat. Även växtkött används i samma betydelse.

övervakningsekonomi

system där digital information om konsumenters beteendemönster har stort ekonomiskt värde

Och i en tid där övervakningen kommer från företag snarare än staten blir det egna ansvaret för att freda sitt privatliv helt avgörande.

Vi lever i en övervakningsekonomi. Det är dags att vi förstår att alla uppgifter vi lämnar ifrån oss i den ekonomin är hårdvaluta.

Corren 6 september 2019

